

Liselund

Alle illustrationer kan forstørres

Skemanummer:	11
Betegnelse:	Liselund
Kategori:	Udsnit og dele
Registreringsdato:	December 2004
Registrator:	Erica Heyckendorff, Berings Tegnestue

Kort over bebygget struktur

Input: terrænformer - rumdefinerende elementer - homogene forløb - grænser - fixpunkter - kig

Topografisk undersøgelse

Input: topografiske forhold - udnyttede landskabstræk - byprofil/silhuet - grænse mellem byrum og land - grænse til vand

Klinten falder ikke helt så brat ud for den del af Liselund, der udgør den åbne park, som derfor er en grøn, træbeplantet strækning efter de mere bratte fald ved Slotsgavlene. Men allerede nord for Norske Hus er der igen brat klint. En mindre vig ved udløbet af et vandløb forplanter sig i op klintmassivet og videre ind i landskabet som en sænkning i landskabet. Denne sænkning eller skålform udgør parkens centrale, landskabelige rum med store plæner ned søen i bunden af sænkningen. Søen er dannet af det opstemmede vandløb. Omkring skålformen ligger meget store bakker, som accentueres af en del gravhøje. De store bakker med gravhøje er træbeplantede, og dette forstærker yderligere forskellen mellem det høje og det dybe. Det lave niveau trækkes med ind bag om Liselund Slot, som en stor langstrakt sø med øer, i kanten af Krageskoven. På dette sted er skovbrynet ganske tyndt og markerne vest for anes gennem træerne.

Diagrammatisk kort over de landskabelige strukturer parken er anlagt efter.

Historisk analyse

Input: Historisk byplan - matrikelstruktur - byudviklingsområder - funktionelt bymønster - gadestruktur - byrumsenheder

Hovedgården Liselund i den nordlige del af Magleby sogn hed oprindeligt Sømarkegård, og selve gården lå bag den del af Klinten, der i dag benævnes Slotsgavlene, i et vandrigt område kaldet Tokkevad Mose. Sømarkegård var sammen med Sømarke by og nordlige del af Klinteskoven 1769 blevet erhvervet af amtsforvalter M. Schmit ved auktionen over det

kongelige jordegods 1769 med henblik på at oprette et herresæde.

I 1783 blev Sømarkegaard købt af Antoine de Bosc de la Calmette, der var amtmand over Møn og Falster, foruden godsejer på Vestmøn, idet han 2 år forinden havde arvet Marienborg på Vestmøn. Allerede i skødet fra 1784 optræder dog navnet Liselund, opkaldt efter de la Calmettes kone, Anna Elisabeth Catharine Iselin, kaldet Lisa. Senere kom Calmette gennem sin hustru desuden i besiddelse af stamhuset Rosenfelt ved Vordingborg.

Hensigten med købet var at skabe en landskabelig, romantisk og sanselig have til ægtefællen, efter inspiration fra tidens kulturelle strømninger fra, og rejser i, udlandet. Under indflydelse af blandt andet den franske filosof J.J. Rousseaus værker, ønskede Calmette at benytte netop kyststrækningen ved Klinten til at indrette sig en eremitage - et fredeligt landbo, hvor naturens skønhed, drama og vekslende spil under kunstnerisk tvang kunne blive en idéel type på det idylliske landsted og det omkringliggende, storslåede romantiske landskab.

Stedet var fra begyndelsen mest af alt et kuperet vildnis, rigt på oldtidsminder - elementer, der kunne inddrages i og bidrage til den landskabelige formning af haveanlægget. Terrænet og naturen blev yderligere dramatiseret med inspiration fra Norge og Schweiz (den romantisk haves idéskaber Rousseaus hjemland). Fra Tokkevad Sø blev gravet kanaler til søer og kanaler anlagt i haven som

led i den leg med perspektivet, som et af virkemidlerne er i den romantiske have. Samtidig var vandet det sammenbindende led mellem de øvrige elementer: monumenter, nogle inspireret af den græske antik, spredt i "natur"anlægget, staffagebygninger: iscenesatte bygninger i fremmed byggeskik, der fortalte en historie - om Kina (thepavillon tegnet af Andreas Kirkerup), Schweiz (Schweizerhytten, for foden af bronzealderhøjen nær indgangen til parken) og Norge (Det norske Hus placeret mellem to bronzealderhøje og med interiør i pompejansk og kinesisk stil). Alt sammenknyttet beplantningsmæssigt.

M. Westerholdt: Kort over Liselund 1791. Bemærk nord er i højre side. Fra bogen "Den fortryllede have" af Bente Scavenius.

Den lille, nyklassicistiske hovedbygning med søjlefront er tegnet af arkitekten Andreas Kirkerup, efter inspiration af engelske cottager. Anlægs- og byggearbejderne påbegyndtes i 1791 og var i det store og hele færdige to år senere - vindfløjen på slottet bærer årstallet 1792.

Slottet er bygget som en beskeden, T-formet én etagesbygning, delvis med kælder (køkkenet), lagt i læ af en høj bakke mod stranden og ud til en af de små søer. Bygningen er dækket af et højt stråtag med et slankt spir over skæringen. Grunddispositionen er tydeligt markeret i det ydre: bag en søjlerække af marmorerede træer, under det udhængende tag, ligger en tre-fags forstue med fire tilstødende hjørnekabinetter. Den anden fløj, på "bagsiden", er helt udfyldt af spisestuen, hvis buede døre på de tre sider vender ud mod en overdækket søjlegang, hvorfra et par trin fører ned til haven. I overetagen under stråtaget er indrettet adskillige gæsterum. Interiørerne og de meget elegante møbler (Liselundstilen) skabtes af kgl. hofdekoratør J. C. Lillie

Opbygningen af anlægget tog 8 år. Mange træer blev sået, så for Calmetterne har det i lige så høj grad været processen, planerne, forventningerne og drømmene om fuldbyrdelsen af det samlede anlæg, der bar skaberglæden. Allerede i 1803 og 1805, ikke mange år efter arbejdet med haven var tilendebragt, døde først Antoine, siden Lisa de la Calmette. Efter en turbulent tid under sønnens, Charles', eje, tog hans enke, Martha de la Calmette, i 1843 fast bolig på Liselund og vedligeholdte haveanlægget i svigerforældrenes ånd. Ejerskabet lå formelt hos en andre, familien Rosenkrantz, eftersom ægteskabet med Charles var barnløst. Stedet blev et samlingssted for en lang række kunstnere som for eksempel Eckersberg, Oehlenschläger og P. C. Skovgaard. I nærheden, ved den store kastanieallé, ligger den "nye" hovedbygning, opført 1887, som nu er hotel. I 1938 blev Liselund Slot og parken gjort offentlig tilgængelig; det er i dag en selvejende institution, hvor såvel alle bygninger som hele parken er fredede og under tilsyn af Kulturministeriet.

Flere store klinteskred, størst i 1905 (4 ha) og i 1920 (2 ha), har reduceret parkens omfang betydeligt; store dele af anlægget er simpelthen sunket i vandet: sluserne, der ledte kaskader af vand ned over klinten, en blomsterhave ved klintens skråning og flere øer i søerne. Herudover Kapellet, Badehuset (egentligt to bygninger i norsk stil), en "ruin" og en bastion.

Arkitektonisk iagttagelse/skitsering, samt vurdering

Input: målforhold - rumlige relationer - åbninger - stigninger - grænser - retninger - bygningselementer - belægninger Samspil mellem topografi og byrum - fixpunkter - homogene forløb - rumligt artikulerede brud og forskelle - reminiscenser af historiske strukturer og bygninger - sammenstød mellem historiske lag - anbefalinger

Ved ankomsten til Liselund ligger forvaltergårdens firlængede hvide bygningsanlæg som en forpost uden for parken. Vejen går på sydsiden af gården, langs et stensat dige, og på den anden side ligger en nyttehøve - en jordnær og uprætentiøs ankomst.

Parkeringsarealer er udlagt mellem høje træer, og gennem et tyndt skovbryn ses Det Nye Slot, nord for arealet. Mod syd, bag toiletbygning og kiosk, ses en "underskov" af praktiske foranstaltninger, knyttet til disse bygninger: containere, både, oplag af brænde, m.v., og det slår en, hvorfor ideen fra parken, dasset formummet som brændeskur, ikke har kunnet inspirere.

Ankomsten til parken markeres af 4 høje træer, og herfra overskues det store parkrum. Kigget styres i den ene side af bygningerne, Schweizerhytten med udhuse, og det høje terræn, i den anden side er udsynet frit.

Der er rumligt set to dominerende bevægelser i parkanlægget: en øst-vest gående bevægelse fra parkeringspladsen henover det åbne parkrum og ud gennem Djævekløften, samt et nord-sydgående forløb gående fra Norske Hus, over parken, via

Liselund Slot og ud gennem Skriversøen. Skovfogedstedet, helt mod nord, kan i bevidstheden knyttes på dette forløb, men terrænet hæfter dog stedet af i rumlig henseende.

Der er et meget tæt samspil mellem terræn og bygninger i parken, og alle bygningerne er meget bevidst lagt så dramatisk som muligt, på randen af det skålformede, græsklædte terræn ned til søen. Det nye "slot", Det Kinesiske Lysthus og Det Norske Hus ligger alle højt oppe, mens Liselund Slot og Schweizerhuset ligger lidt længere nede. På hver side af Liselund Slot ligger således en kæmpehøj, der danner skærm om slottet, der forekommer meget lille ved siden af de store høje.

De sammenhængende træbeplantninger danner skovbryn rundt om parken og samler det rumlige indtryk. Der står træer og trægrupper i den grønne flade, men de har solitær karakter og synes meget kontrolleret anbragt, understøttende den landskabelige bearbejdning af parkens rumforløb og stier. En gruppe høje graner står som del af skovbrynet i nordvest, men den mørke farve får dem til at skille sig ud som solitærgruppe.

Midt i parkrummet ligger søen, og et pudsigt spil mellem lethed og tyngde opleves: store træer står på den lille ø, som nærmest synes at flyde frit i den lille sø.

Vandet knytter den centrale del af parken sammen med Liselund Slot, som nærmest ligger på en stensat bro med borer over den lille dam med vandfald, foran slottet. Vandet fortsætter for foden af, langs med og efter det lille slot, og knytter den sydligere liggende Skriversø til parken. Monumenter og relieffer anbragt i de "naturlige" omgivelser er ligeledes bindeled.

Skovbunden opad højene, bag Liselund Slot, er som løftet op af en totaldækning af bøgepur, der står som en - bogstavelig talt - kultiveret baggrund for det lille slot.

Der er en tæt og enestående sammenhæng i dette romantiske haveanlæg, hvor natur og kunst er uløseligt knyttet sammen.

[Til sidetop](#)

[Udskriv denne side](#)

Til oversigt